פרשת כי תבוא

"קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד ה' עָלַיִךְ זָרָחַז: כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ
יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ: שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם
נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ וּבְנֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה:
אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ כִּי יֶהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:
כִּי הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךְ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֱרָבוּ: כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלַיִךְ יָבוֹא בְּרוֹשׁ
תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד: וְהָלְכוּ אֵלַיִךְ שְׁחוּחֵי בְּנֵי מְעַנַּיִךְ
וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל מְנַאֲצָיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר ה' צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה
וּשְׂנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר וָדוֹר:
הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה" (הפטרת כי תבוא, ישעיה ס"ב)

פרשת השבוע שלנו פותחת בבשורה גדולה - וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ.. וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם.
אך גם מבשרת לנו על שבר גדול: יוֹלֵךְ ה' אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ - גלות.
ההפטרה, שאת חלקה הגדול הבאנו בפסוקים לעיל, מלמדת אותנו שגם אם הגלות קשה וארוכה מנשוא, הגאולה בא תבוא ועימה אור גדול. מתי זה יקרה – 'בעיתה אחישנה'. ומתי זה. את זאת נברר היום.

ליל שבת

<u>בעיתה או אחישנה?</u>

לגאולה צדדים שונים, ולו היינו שואלים אדם מה בקשת 'שציפית לישועה' היינו מקבלים תשובות שונות. ההפטרה מתארת כמה דברים מרכזיים – גילוי שכינה 'אור ה' מתגלה בעולם, קיבוץ גלויות וחוסן לאומי, ובניין המקדש. כל זה יביא לא רק להתגדלות שמו של ה' בעולם, אלא גם להרמת כבודו של עם ישראל. 'תחת היותך עזובה ושנואה' תהיי ל'גאון עולם'. הקטון יהיה לאלף!.
כידוע, נכתבה רק נבואה שנצטרכה לדורות, ומי הדור שיזכה לכל הפאר הזה – זה כבר תלוי בנו: "רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי רָמִי, כְּתִיב, (ישעיה ס) "בְּעִתָּהּ", וּכְתִיב "אֲחִישֶׁנָּה", זָכוּ - "אֲחִישֶׁנָּה", לֹא זָכוּ - "בְּעִתָּהּ". (סנהדרין צ"ח.)
ריב"ל מקשה על הפסוק ומראה שיש סתירה. (רמי' בארמית הכוונה להשליך, כלומר שיש ניגוד בין שני ביטויים או מילים). 'בעיתה' – משמע כשיגיע הזמן, ולעומת זאת 'אחישנה' – משמע שהקב"ה יזרז את התהליך? ומתרץ: זה כבר תלוי אם עם ישראל 'זכו' או 'לא זכו'.
בהבנה הפשוטה, זה תלוי בזכויות עם ישראל. כלומר אם 'זכו' והם צדיקים תבוא הגאולה בדור שלהם. ואם לא, יחכו עד סוף כל הדורות, שאז גם ברשעותם תבוא הגאולה.
" כלומר יש עת קבועה לביאתו, אבל אם יזכו ימהרו ויחישו ביאתו, כמו שנאמר (ישעיה ס, כב), אני ה' בעתה אחישנה, ואמרו חז"ל (סנהדרין צח, א), לא זכו בעתה זכו אחישנה. על זה אמר אשורנו תכף מיד שיעשו תשובה ויהיו זוכים, ואם אינו, לא קרוב רק עד עת קץ הקבוע והכל תלוי בתשובה. וכבר כתבתי כי הגליות מכפרים ומזככים, על כן הקללה היא ברכה. גם הגליות מעוררים לתשובה, ואז מתהפך גם כן קללה לברכה על ידי התשובה. ועל זה רומז גם כן הפסוק (דברים כג, ו), ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך. וקשה על מה שנאמר כי אהבך דזהו פשיטא, דבודאי אינו זה להפוך הקללה לברכה על ידי שנאה כי אם על ידי אהבה. אלא רומז על התשובה" (השל"ה הקדוש , פרשת בלק, על המילים 'אשורנו ולא קרוב' בדברי בלעם)
הבנה זאת משתלבת עם הקללות בפרשתינו: וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ ...וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ. ומכאן שתיקון הוא תשובה. אך יש המבינים אחרת.

פרשת כי תבוא

סעודת שבת

<u>מה יחיש את הגאולה?</u>

בספר פרשת דרכים (רבי יהודה רוזאניס 'המשנה למלך' המוכר מפירושו לרמב"ם, חי לפני כ- 300 שנה בטורקיה) מובא כיוון אחר:

"ובזה יובן מאמר הכתוב הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ויש לדקדק במאמר בעתה אחישנה שהם דברים סותרים זה לזה דאם הוא בעתה אינו אחישנה, ואם הוא אחישנה אינו בעתה, ורז"ל נתעוררו בזה ואמרו לא זכו בעתה זכו אחישנה, אך כפי דרכנו נאמר באופן אחר. ...וזהו הכוונה דכי היכי דבמצרים רבוי האנשים היה סיבה למהר את הקץ הכי נמי לעתיד לבא שאף שגזר ה' שנהיה בגלות סך מה, מכל מקום בסבת ריבוי ישראל יבא הגואל קודם הזמן שגזר ה', לפי שכך היא המדה שרבוי ישראל משלים הזמן. וזהו אומרו הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום ולפיכך אני ה' בעתה הוא בעתה לפי שכך היא המדה, ואחישנה, לפי שה' הוא המרבה לישראל כדי להביא הגואל קודם זמנו" (פרשת דרכים , דרוש חמישי)

לפי הבנתו, הקדמת זמן הגאולה אינו תלוי רק במעשי בישראל ישראל, אלא ב'ריבוי ישראל'. כלומר עצם זה שעם ישראל 'רב ועצום', כפי שהיה במצרים, אך הפעם באדמתו, זה עצמו יחיש את הגאולה.

גם זה רמוז בפרשתינו. 'והיה כי תבואו אל הארץ'. עצם הביאה אל הארץ, כעם, כבר תביא את כל הטובה.

זה גם מה שאומר מביא הביכורים כשהוא מתאר את התהליך שעבר עם ישראל. "אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב". תחילה היינו 'מתי מעט'. אך לאחר שהיינו 'גוי עצום ורב' הגיע השלב הבא. "וַיּוֹצִאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם ..וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". מביא הביכורים מקדים את 'המקום הזה'- המקדש, אל 'הארץ הזו'. משום שתכלית כל הביאה לארץ היא להגיע אל המקום הזה.

רבי צדוק מביא הסבר אחר, שיביא אותנו 'אל המקום הזה':

"על כל מיני ישועות של השם יתברך לאדם יש בעתה ואחישנה (ישעיה ס' כ"ב) .זכו – אחישנה, לא זכו- בעתה (שיר השירים רבה ח' י"ב). ובעתה - היינו כשכבר חסר לו הדבר והוא צמא ומשתוקק ונצרך לה ....אבל על כל פנים בעתה, לזה זוכה כל נפש מישראל אף הלא זכה. שבעתה מזמין לו השם יתברך הישועה. ואם יראה שאין מזמין, זה לאות שעדיין אין צריך לה ויוכל להיות בלתה:" (צדקת הצדיק, אות נ')

המדרשה לידע המקדש

פרשת כי תבוא

רבי צדוק מבין אחרת את המושגים 'בעיתה' ו'אחישנה'. לפי הבנתו דווקא 'בעיתה' יכול להיות לפני 'אחישנה'. ב'עת' היא לא תיאור של זמן, אלא של המצב הנפשי של הפרט או של עם ישראל.

כלומר, מתי זה 'בעיתה'? כשאתה מרגיש שאתה צריך-רוצה את הדבר. אם אתה ממש רוצה, או בלשונו 'צמא ומשתוקק ונצרך', אז הקב"ה יביא לך את הדבר, את הישועה. זה נכון גם בישועה פרטית והן בישועת כלל ישראל.

החידוש הוא שגם אם אתה או העם במצב של 'לא זכו' מבחינת המצב הרוחני שלך, עדיין אתה יכול לזכות לכך בזכות ההשתוקקות!! וכן הפוך. אם אתה במצב רוחני גבוה, במצב של 'זכו', אך אם אין לך רצון, אתה מראה שאתה לא חפץ בדבר, והקב"ה לא ימהר לתת לך את הגאולה.

כל מביא הרב אביגדור נבנצל, רב העיר העתיקה:

" והנה ידוע מאמר חז"ל (סנהדרין צח, א) זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה, כלומר אין לגאולה תאריך קבוע אלא משתנה לפי מעשי בני ישראל. ולכן נכתבו הרבה מן הנבואות ומדברי דניאל בלשון סתומה, כדי שיתפרשו באופנים שונים על זמנים שונים. וכן מצינו ביציאת מצרים, שהקב"ה הבטיח שאורך הגלות יהיה 400 שנה, ואומר הרמב"ן שנוספו 30 שנה כיוון שמונים מעקדת יצחק. מצד שני אומר הפייטן שנתקצרו ימי השעבוד ע"י תפילה ל210 שנים בלבד. אלא שבאמת כולם צודקים - השאלה ממתי מתחילים לספור את ימי הגלות. לולא צעקו ישראל היה מחשב הקב"ה את הזמן רק מהירידה למצרים. וכן מבואר בברכות (ד, א) שהבטחת "עד יעבור עם זו קנית" היתה ראויה להתקיים בימי עזרא אלא שהחטא גרם. ובסנהדרין (צב, א) ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג.

וכשם שזמן הגאולה תלוי בזכיית ישראל, כך צורת הגאולה תלויה בזכייתם, שכן אמרו (סנהדרין צח, א) זכו - עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על חמור, והם הם דברי הרמב"ם (פרק י"ב מהל' מלכים הל' ב) שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג וכו' "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו" וכו' גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו וכו'."

(הרב נבנצל, מאמר בניין בית המקדש בזמן הזה)

המדרשה לידע המקדש

פרשת כי תבוא

סעודת שלישית

<u>זכו, בידי אדם. לא זכו, בידי שמים</u>

הרב נבנצל, בהמשך המאמר, קושר את שני המושגים 'בעיתה' או 'איחשנה', כפתרון למחלוקת אחרת האם אנו נבנה את בית המקדש או שהמקדש יבנה בידי שמים. (ולאו דווקא ש'יפול מן השמים', אלא שנצטרך לחכות למשיח, נביא וכו')..

"ויש לשאול האם כשיורד מן השמים זה מצב של זכו או שלא זכו? ונראה בפשטות שהקב"ה רוצה לזכות את ישראל במצוות, ואם זכו ויש נחת רוח לקב"ה במעשה ידיהם יבנו בידיים של מטה, ואם לא זכו ואעפ"כ הגיע זמן הבית להבנות, בלית ברירה ירד מן השמים. וכן מובא גם במסכת שמחות (פרק ח): ראוי הי' בית המקדש ליבנות שאילו לא עמדו דוד ושלמה, שנאמר: מקדש ה' כוננו ידיך.ומוכח מזה דקרא זכו בנו בידיים. ונראה דיש להוכיח דמעולם לא היתה מסורת ביד חז"ל דאין לנו רשות לבנות הבית, דהא מבואר בבראשית רבא (פ' תולדות) וכשנתה המלכות רשות בימי התנאים (בתקופת ר' יהושע וחבריו) לבנות ניגשו לבנות ולא חיכו לבית מן השמים (בזמנו של אדריאנוס קיסר, שהפסיק אח"כ את הבנין ורצו למרוד בו וכו'). ולפי המסופר ע"י ההסטוריונים נעשו עוד שני ניסיונות דומים, האחד בימי בר כוכבא בדורו של רבי עקיבא, והשני בימי האמוראים (הלל השני, אביי ורבא) ברשיון יולינוס קיסר, ובשניהם ניסו לבנות בעצמם ולא חיכו שירד מהשמים."

הרב נבנצל מבאר שהמושג 'זכו' הוא שאנחנו פועלים בעצמנו להביא את הגאולה. ואם אנחנו במצב של 'לא זכו' אין ברירה, אלא שה' יעזור לנו. 'אחישנה'.

בשולי הדברים הוא מבאר, שהעיקר לבנות את המקדש על ידינו. והמצב של 'מקדש בידי שמים (אם יהיה בכלל כפשוטו או על ידי 'המשיח' שחכם יותר מדוד ושלמה הוא מצב דיעבד.

כך הוא מביא דוגמאות שעם ישאל רצה לבנות שוב את בית המקדש לאחר חורבן בית שני, אלא שלא הסתייע הדבר.

<u>ו</u>נסיים בתפילה והנחיה שמביא הרב קוק בעניני הגאולה:

הצפיה הפנימית לראות כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם, זהו היסוד הנושא של כל התחיה כולה, לכל סעיפיה, הקרובים והרחוקים. אם מבינים אנחנו או לא מבינים איך יתהוו הדברים הגדולים הללו – הכל אחד: מאמינים אנחנו שדבר אלוקינו יקום לעולם!

וישראל הקם לתחיה, מלא כול הוא. מלא אור אמונה, גוי קדוש הוא, ולקודש קודשו ולהדרת תפארתו הוא נושא את נפשו, ובית המקדש יבנה והיכל יוסד, וכהנים ישובו לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם, וישראל לנוויהם " (הרב קוק מתוך כרוז למען ישיבת 'תורת כהנים' הודפס באוצרות הראי"ה חלק ד' עמוד 176.)

תמצית: גם אם אנחנו לא מבינים כיצד בדיוק יבנה המקדש, דבר אחד ברור – המקדש יבנה!

הצפיה לראות את תחיית עם ישראל עיקרה היא להחזיר את מושא נפשו - את בניין המקדש ועבודתו !

"הכח המחיה את נשמת ישראל היא העריגה הנפלאה לבניין בית המקדש, להחזרת כבודו בתכלית שלמותו האדיאלית המקווה, שרק צפיה זו מרוממת את רוח כל הדורות כולם, לדעת שיש תכלית נשגבה לחייהם והמשכם ההיסתורי. ובנקודה עליונה זו גנוז כל עוז החיים של קישור האומה לארץ ישראל (גנזי הראי"ה)

שבת שלום

מרדכי פרסוף